

7.3.2016

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 8.3.2016

Lausuntopyyntönne 2.3.2016

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TUPAKKALAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Aluksi

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tupakkalaki. Lailla yhtäältä pantaisiin täytäntöön EU:n uusi tupakkatuotedirektiivi ja toisaalta toteutettaisiin kansallisia tupakkapoliittisia uudistuksia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan teknisiä muutoksia eräihin muihin lakeihin.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 20.5.2016, jolloin tupakkatuotedirektiivi on viimeistään pantava täytäntöön.

Tupakkatuotedirektiivi

Tupakkatuotedirektiivistä johtuva keskeinen muutos olisi ensinnäkin **kuvavaroitusten** vaatiminen tupakkapakkauksiin (32 §). Direktiivin lähtökohtana on, että kuvavaroitukset vaaditaan kaikkien poltettavaksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden pakkauksiin. Direktiivi kuitenkin mahdollistaa sen, että esimerkiksi sikareihin ja pikkusikareihin vaadittaisiin pelkät tekstivaroitukset. Esityksessä ehdotetaan, että direktiivin sallimaa poikkeusta ei oteta käyttöön, vaan kuvavaroitukset vaaditaan kaikkien tupakkatuotteiden pakkauksiin. Näin on sen vuoksi, että esimerkiksi pikkusikarit eivät ole sen haitattomampia kuin savukkeet, ja kuvavaroitusten puuttuminen voisi lisätä pikkusikarien houkuttelevuutta etenkin lasten ja nuorten näkökulmasta.

Direktiivi edellyttää myös **tunnusomaisten makujen**, kuten mentolin, suklaan ja vaniljan, kieltämistä savukkeista ja kääretupakasta (11 §). Suosittuja tuotteita – käytännössä mentolisavukkeita – koskisi kuitenkin siirtymäaika vuoteen 2020. Lisäksi direktiivi edellyttää niin sanottujen kapselisavukkeiden kieltämistä. Direktiivissä on tulkinnanvaraa sen suhteen, onko savukkeet, joissa on mentolikapseli, kielletävä jo 2016 vai vasta 2020. EU-tason ohjeistus kuitenkin on ollut, että siirtymäaika ei koske mentolikapseleita, ja esitys on tämän mukainen.

Direktiivi valtuuttaa jäsenvaltiot kieltämään tupakkatuotteiden sekä sähkösavukkeiden ja niiden nikotiininesteiden rajat ylittävän **etämyynnin** eli käytännössä nettikaupan. Jos rajat ylittävää etämyyntiä ei kielletä, sitä on rajoitettava erilaisin toimin. Esityksessä ehdotetaan mainittujen tuotteiden rajat ylittävän ja kansallisen etämyynnin kieltämistä (58 §).

Eräs merkittävimmistä direktiivistä johtuvista muutoksista olisi se, että nikotiinia sisältävät **sähkösavukkeet** tulisivat markkinoille Suomessa. Tähän asti tällaisten sähkösavukkeiden myynti on vaatinut lääkelain mukaisen luvan, eikä niitä ole ainakaan laillisesti ollut meillä myynnissä. Esityksessä ehdotetaan, että sähkösavukkeista säädettäisiin tupakkalaissa. Direktiivin sääntely koskee kuitenkin vain itse tuotetta, kun taas esimerkiksi kansalliset myyntijärjestelyt ja käyttökiellot jäävät kansallisesti säädettäväksi.

Kansalliset asiat

Sähkösavukkeiden osalta esityksen lähtökohtana on, että tuotetta säänneltäisiin mahdollisimman yhdenmukaisesti tupakkatuotteiden sääntelyn kanssa. Tämä johtuu siitä, että sähkösavukkeet ovat nikotiinin annosteluun tarkoitettuja laitteita ja niiden käyttö muistuttaa hyvin pitkälti perinteistä tupakointia. Sähkösavukkeet saattavat auttaa tupakoinnin lopettamisessa, mutta väestötason tutkimusten perusteella tällaisesta ei ole näyttöä. Esityksessä huomio kiinnittyy ennen kaikkea tuotteeseen liittyviin riskeihin:

- nikotiiniriippuvuuden syntyminen ja vahvistaminen
- pienten lasten nikotiinimyrkytykset (nikotiini on juotuna hyvin tappava aine)
- käyttöön liittyvät terveyshaitat – kyseessä ei ole haitaton tuote
- käyttötapa vastaa tupakointia ja eräiden huumausaineiden käyttöä.

Sähkösavukkeisiin liittyvien riskien vuoksi esityksessä suhtaudutaan sähkösavukkeisiin varovaisuusperiaatteen mukaisesti ja ehdotetaan muun muassa seuraavaa sääntelyä, joka vastaisi lähes sellaisenaan tupakkatuotteiden sääntelyä:

- myyntikielto alle 18-vuotiaalle (53 §)
- myynnin luvanvaraistaminen (44 §)
- käyttökiellot tiloissa, joissa ei saa tupakoida (73 §)
- mainontakielto (68 §)
- esilläpitokiello (71 §)
- hallussapitokiello alle 18-vuotiaalle (118 §)
- nikotiininesteen matkustajatuonnin rajoittaminen 10 millilitraan (67 §)
- tunnusomaisten makujen kiello: tupakkamaut sallittuja, karkki- ja hedelmämaut kiellettyjä (24 §).

Myöskään **tupakan vastikkeita**, kuten energianuuskaa ja nikotiinittomia ”e-karkkeja”, ei saisi myydä alaikäisille (53 §) eikä pitää esillä vähittäismyynissä (71 §). Makuaineiden käyttöä ”e-karkeissa” rajoitettaisiin vastaavalla tavalla kuin sähkösavukkeissa, eli tunnusomaiset maut tulisivat kielletyiksi (25 §).

Esityksessä ehdotetaan nykyistä helpompaa menettelyä puuttua **parveketupakointiin** ja muuhun naapurista kantautuvaan tupakansavuun (79 §). Nykyinen terveydensuojelulain mukainen menettely, jossa kunta voi kieltää parveketupakoinnin naapurille aiheutuvan terveyshaitan perusteella, on osoittautunut ras-kaaksi ja tehottomaksi. Uuden tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voisi hakea kunnalta tupakointikieltoa hakemuksessa määriteltyihin tiloihin, ja kunta voisi määrätä kiellon sillä perusteella, että savua leviää esimerkiksi parvekkeelta toiselle. Kunta voisi tarvittaessa tehostaa kielloa uhkasakolla.

Esityksessä ehdotetaan **aikarajaa** Euroopan talousalueen ulkopuolelta tapahtuvalle tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden matkustajatuonnille: henkilön olisi oltava pois Suomesta yli 24 tuntia ennen kuin mainittuja tuotteita saisi tuoda maahan (66 §). Tällä pyritään ennen kaikkea ehkäisemään Venäjälle suuntautuvia lyhyitä tupakanhakumatkoja, joiden kautta tupakkaa päätyy laittomaan myyntiin etenkin Suomen itärajalla.

Savuttomia tupakkatuotteita koskevaa sääntelyä yhdenmukaistettaisiin: nykyiset nuuskan myyntikielto ja maahantuonnin rajoitukset ulotettaisiin koskemaan muitakin savuttomia tupakkatuotteita, ennen kaikkea purutupakkaa ja nenänuuskaa (51 ja 63 §). Tämä olisi perusteltua, koska tuotteiden välinen rajanveto on varsin keinotekoinen ja nuuskaan liittyviä kieltoja on yritetty kiertää väittämällä nuuskaa purutupakaksi. Lisäksi purutupakka ja nenänuuska voivat olla jopa haitallisempia terveydelle kuin nuuska, ja EU:n tasolla on merkkejä purutupakan ja nenänuuskan käytön yleistymisestä etenkin nuorison keskuudessa. Valtioneuvosto onkin tupakkatuotedirektiiviä koskevassa U-kirjelmäsään (U 6/2013 vp) todennut kantanaan, että suussa käytettäväksi tarkoitettun tupakan lisäksi myös muut savuttomat tupakkatuotteet, kuten purutupakka ja nenänuuska, tulisi kieltää.

Ehdotus savuttomien tupakkatuotteiden myynnin kieltämiseksi on ilmoitettu komissiolle tupakkatuotedirektiivin nojalla 19.2.2016. Komissiolla on kyseisestä päivästä puoli vuotta aikaa hyväksyä tai hylätä mainittu sääntely. Komissios-
ta saadun tiedon mukaan päätös asiasta valmistuisi hyvissä ajoin.

Lopuksi

Esityksessä ei ehdoteta tupakoinnin kieltämistä **yksityisautoissa**, kun kyydissä on alaikäinen. Tällainen ehdotus sisältyi tupakkalain muuttamista koskevaan hallituksen esitykseen HE 180/2009 vp, mutta perustuslakivaliokunta katsoi ehdotetun kiellon rajoittavan liikaa henkilökohtaista vapautta ja yksityiselämän suojaa (PeVL 21/2010 vp). Monet kansanedustajat (ks. esim. KK 173/2014 vp) ja kansalaisjärjestöt ovat sittemmin toivoneet tällaisen tupakointikiellon lisäämistä tupakkalakiin, mutta perustuslakivaliokunnan kielteisen kannanoton vuoksi tätä ei ole ehdotettu nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä. Jos eduskunnassa kuitenkin päädytään kiellon lisäämisen kannalle, sosiaali- ja terveysministeriö avustaa tarvittaessa asian valmistelussa.

Lakimies

Laura Terho

